

File ID	uvapub:136682
Filename	SOC_MAG-nr1_P10-11.pdf
Version	unknown

SOURCE (OR PART OF THE FOLLOWING SOURCE):

Type	article
Title	Morele vakanties in Chersonissos en Haren
Author(s)	D. Weenink
Faculty	FMG: Amsterdam Institute for Social Science Research (AISSR)
Year	2013

FULL BIBLIOGRAPHIC DETAILS:

<http://hdl.handle.net/11245/1.409548>

Copyright

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content licence (like Creative Commons).

Morele vakanties

IN CHERSONISSOS EN HAREN

ESSAY

TIJDENS EEN 'MORELE VAKANTIE' ZOALS HET PROJECT X-FEEST IN HAREN ONTTREKKEN ONBEZONNEN, ONTREMDE EN ONTREGELLENDE JONGEREN ZICH TIJDELIJK AAN MAATSCHAPPELIJKE NORMEN. NIET UIT ONVREDE, MAAR OM INTENSE ERVARINGEN TE BELEVEN, STELT SOCIOLOOG **DON WEENINK**.

tekst DON WEENINK beeld KAREL ZWANEVELD

HET BEGRIP 'MORELE vakantie' duidt op een intrigerend verschijnsel: een groep mensen die zich in een feestelijke stemming overgeven aan gedrag dat bij anderen verontwaardiging, afschuw, angst of woede opwekt. De *reality* van het tv-programma *Oh Oh Cherso*, waarin Haagse jongeren zich op Kreta te buiten gaan aan drank en seks, is een mooi voorbeeld van zo'n morele vakantie. Of de vrijgezellenfeesten in een vreemde stad, die naar de verwachting van de deelnemers uit de hand lopen. Maar 'lekker weg' kan ook in eigen land, zoals gebeurde tijdens de recente rellen in Haren tijdens het Project X-feest aldaar. Al met al een bonte verzameling groepsgedrag, die vraagt om sociologische duiding. In deze bijdrage doe ik daartoe een poging, waarbij ik me onder meer baseer op het werk van Randall Collins en Mike Presdee.

Ruim honderd jaar geleden dook het begrip 'morele vakantie' al op in sociaal wetenschappelijke studies naar rellen, waarbij het de onderzoekers opviel dat de menigte zich vreugdevol overgaf aan plunderingen. Rellen en plunderingen worden ook wel gezien als *revenge of the oppressed*, als uitingen

van woede en frustratie door gemarginaliseerde groepen. Echter, de plunderingen en vernielingen zijn vaak opportunistisch en treffen middenstanders of bewoners van dezelfde achterstandswijk. Met name plunderingen lijken vaker toneel van dolle vreugde dan van woede. Morele vakanties in het uitgaansleven waar alcohol een grote rol speelt worden ook wel beschreven als een *time-out* of met een merkwaardige term als *deviance service-centers*.

Is het wel gepast, zo'n vrolijke eufemistische term gebruiken om gewelddadigheden en rellen te begrijpen? Ik vind van wel, want de term 'morele vakantie' geeft goed weer dat mensen plezier beleven aan het tijdelijk opzij zetten van conventionele gedragsnormen. Het is precies deze onbehaaglijke en soms onverkwikkelijke combinatie van plezier en normoverschrijding die het begin inluidt van een verklaring. Het veel bekendere sociologische begrip deviantie, dat hier natuurlijk ook van toepassing is, mist die confronterende lading.

ONTREGELING

Morele vakanties zijn dus enclaves van normoverschrijdend gedrag, afgebakend naar tijd en plaats. Drie componenten

lijken een rol te spelen: onbezonnen, ontremd en ontregelend gedrag. Morele vakantievierders zijn onbezonnen: ze geven zich niet veel rekenschap van de gevolgen van hun spontane acties voor henzelf en anderen. Ze laten zich meesleuren in een stroom van sensationele gebeurtenissen en vatten hun morele verantwoordelijkheid en burgerplichten daarbij licht op. Opvallend is trouwens dat aan morele vakanties vaak een periode voorafgaat van verveling en wachten tot er 'iets' gebeurt. Dit is de treurige sleur van het uitgaan, het aflopen van kroegen en zaaltjes in de hoop dat er daar wel iets te doen is.

Ten tweede voelen morele vakantievierders zich niet geremd door gedragsregels. Sterker nog, allerlei gedrag dat normaliter verborgen moet worden gehouden is op morele vakantie geaccepteerd en wordt aangemoedigd. De ongeremdheid betreft vooral lichamelijke reacties die op andere momenten en op andere plaatsen schaamteloos zijn: kotsen, plassen, zwalken, schreeuwen, het aandringen op of het daadwerkelijk verrichten van seksuele handelingen in het openbaar (*Hey girl. What's your name? Linda? Linda, Linda, let-me-in-da!*, voorbeeld genoemd door Randall Collins).

Ook het tonen van lichaamsdelen die normaal aan het oog onttrokken worden, hoort erbij.

Bij ontregeling gaat het om het nastreven van gedrag dat indruist tegen het conventioneel moreel besef en daardoor voor anderen op zijn minst bevreemdend maar ook schokkend en angstaanjagend kan zijn. Dit kan de vorm aannemen van het doelbewust schade toebrengen aan eigen of andermans lichaam. Het doel is 'kapot te gaan'. Door uitputting en, letterlijk, door het ondergaan van lichamelijke beschadiging door grote hoeveelheden alcohol en drugs of het opzoeken van gewelddadige confrontaties. In het laatste geval kan het doel ook zijn 'kapot te maken', in de vorm van opportunistisch geweld tegen vreemden. Een voorbeeld uit mijn onderzoek naar geweld: "Zei jij sorry, sukkel? Dus je sloeg me hè, ik ga jou klappen!" Ontregeling komt ook naar voren in het met voeten treden van de alledaagse hiërarchische verhoudingen en het uitdagen en dwarsbomen van de gevestigde autoriteiten die uiteindelijk de morele vakantie vaak komen verstoren. In Haren slaagden de relschoppers erin om, tijdelijk althans, het dorp te domineren en er een enclave te vestigen waarin ontregeling, ontremming en onbezonnenheid de boventoon voerden.

DOMINANTIE

Uit deze opsomming blijkt dat carnaval, waarin weliswaar op een afgebakend tijdstip en een afgebakende plaats gedrag plaatsvindt dat anders ongepast wordt gevonden, niet valt onder het begrip morele vakantie. De vergelijking met carnaval maakt nog iets duidelijk. Morele vakanties zijn niet geïnstitutionaliseerd, dat wil zeggen: het gedrag, de tijd en plaats zijn niet gereguleerd door organisaties. Carnaval kent een eerbiedwaardige Prins, de morele vakantie kent prins noch eerbiedwaardigheid. Dominantie wordt namelijk ter plekke door steeds anderen afgedwongen en betwist.

Morele vakanties zijn aantrekkelijk want ze bieden mensen de mogelijkheid intense emotionele en lichamelijke sensaties te beleven. Er zijn natuurlijk veel meer manieren om zulke sensaties te ervaren, zoals parachutespringen of, minder duur, *bungeejumpen*. Morele vakanties hebben echter meer te bieden: een sterk groepsgevoel en de spanning die gepaard gaat met het doen van dingen die niet mogen.

DON WEENINK IS SOCIOLOOG, VERBONDEN AAN DE AFDELING RURALE SOCIOLOGIE VAN WAGENINGEN UNIVERSITEIT.

In een geslaagde morele vakantie richten de deelnemers hun aandacht gezamenlijk op degenen die het normoverschrijdend gedrag vertonen. Hiermee wordt tegelijkertijd duidelijk dat de leden deel uitmaken van een unieke groep: zij doen immers dingen die anderen, de braverikken, niet mogen of durven. Al kijkend en joelend biedt de groep een podium, dat tot meer deviantie uitnodigt. Als de collectieve opwinding stijgt, en de groepsleden zich niet meer kunnen en willen losmaken van wat er in de groep gebeurt, roept dit een sterke sensatie op: de deelnemers verliezen zichzelf in de collectieve normoverschrijding.

Vandaar dat de morele vakantie ook wel *time-out* wordt genoemd. Dit zijn ervaringen van sterke verbondenheid. Wie op morele vakantie gaat, komt terug met groepsgevoel. ✕

LITERATUUR

Violence. A Micro-Sociological Theory. Randall Collins (2008) *Princeton: Princeton University Press*.

Cultural Criminology and the Carnival of Crime.

Mike Presdee (2000) *London and New York: Routledge*.

